

конної сили.

Якщо апеляційним судом винесено новий вирок, на виконання направляються два вирокі: місцевого й апеляційного, які діють як єдиний документ.

Контроль за виконанням окремої ухвали здійснює апеляційний суд, що її постановив.

Висновок. Таким чином, нами було проаналізовано структуру, зміст та порядок постановки вироку апеляційним судом, що дозволяє констатувати досягнення поставленої вище мети.

Бібліографічні посилання

1. *Маляренко В.Т.* Про подання апеляцій на судові рішення у кримінальних справах // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 1 (29). – С. 42-53.
2. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – Т. 1: А–Г.
3. Новий тлумачний словник української мови / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К., 1998. – Т. 1.
4. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 13-е изд., испр. – М., 1981.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка. – К., 2003.
6. *Бойко В.Ф.* Судова реформа в Україні: стан і перспективи: Навч. посіб. – К., 2004.
7. Юридичні терміни: Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрущенко, Т.П. Базова та ін.; За ред. В.Г. Гончаренка. – 2-ге вид., стереотипне. – К., 2004.
8. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій / Упоряд. Т. Яблонська. – Амстердам – Київ, 1999.
9. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002 // ВВР. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 // ВВР. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

Надійшла до редакції 10.04.2012

В.В. Городовенко

кандидат юридичних наук
(*Апеляційний суд Запорізької області*)

УДК 347.97.99

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Автор досліджує висловлені у науковій юридичній літературі аргументи щодо доцільності впровадження суду присяжних у вітчизняне судочинство, а також аналізує перспективну модель цього суду в Україні.

Ключові слова: *суд присяжних, участь народу у здійсненні правосуддя, модель суду присяжних в Україні.*

Автор исследует изложенные в научной юридической литературе аргументы относительно целесообразности внедрения суда

присяжних в отечественное судопроизводство, а также анализирует перспективную модель этого суда в Украине.

Ключевые слова: *суд присяжных, участие народное в осуществлении правосудия, модель суда присяжных в Украине.*

The author reviews various arguments expounded in legal literature for the expediency of introduction of the jurors' court in Ukraine. The perspective model of this court also analyzed here.

Keywords: *jurors' court, participation of people in administration of justice, model of the jurors' court in Ukraine.*

Постановка проблеми. Конституція України передбачає, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних (п. 4 ст. 124 КУ), що правосуддя в Україні здійснюють професійні судді та у визначених законом випадках народні засідателі і присяжні (ч. 1 ст. 127 КУ) [8]. Таким чином, Основним Законом у 1996 р. було закріплено, що формами залучення народу до відправлення правосуддя в Україні є суд народних засідателів і присяжних. Із того моменту почалася широка дискусія щодо доцільності запровадження в Україні суду присяжних, адже на відміну від народних засідателів, які дісталися вітчизняній судовій системі у спадок від радянського судочинства, цей інститут є для неї новим. Автори Конституції України, намагаючись закріпити найкращі світові принципи судочинства, передбачили обидві форми участі народу у відправленні правосуддя, знайомі світовій практиці. Суттєвим є те, що суд присяжних є традиційним інститутом англосаксонського права, тоді як суд народних засідателів («шеффенів») характерний для романо-германських правових систем [24].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми історичного розвитку моделей суду присяжних у світі та перспектив його впровадження у вітчизняному судочинстві є достатньо дослідженими в науковій юридичній літературі [12, с. 481-503]. Тому зосередимо наше дослідження на аналізі аргументів щодо доцільності впровадження суду присяжних у вітчизняне судочинство, а також перспективній моделі суду присяжних в Україні. Актуальність і своєчасність вивчення цих питань підсилюється у зв'язку із новим етапом судової реформи, під час якої відбуваються численні зміни до процесуального і судоустрійного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Суд присяжних найчастіше є формою кримінального судочинства, в якій поряд із професійним суддею правосуддя здійснюють присяжні засідателі (журі). Журі вирішує в окремій від судді колегії питання про винність чи невинність підсудного (Англія, США, Росія), суддя на підставі цього вердикту призначає міру покарання та вирішує інші питання застосування матеріального закону. До складу журі в різних країнах входить різна кількість

присяжних: в Англії, Росії – 12, Франції – 9, Італії – 6 [29, с. 335]. У США в кримінальному процесі до справи залучаються 12 присяжних, у цивільному – від 6 до 12 залежно від категорії справи [1].

Система судів присяжних в Російській імперії існувала з 1864 по 1917 р. За основу нового судочинства Російської імперії було взято французьку модель. «Головуюча верхівка» складалася із 3-х членів: судді та 2-х його замісників. Колегія присяжних складалася із 14-ти присяжних засідателів, два з яких були запасними. Присяжних засідателів для роботи в окружних судах обирали земські комісії із місцевих мешканців, які мали повагу і довіру співвітчизників. Для вибору присяжних засідателів формувалися загальні (губернські) списки та «річні» списки, а також списки запасних присяжних засідателів. Загальний список публікувався в місцевих «Відомостях». Функцію захисника у процесі виконували присяжні повірені. Рішення суду присяжних виносилося на підставі вердикту, тобто відповіді членів колегії на питання, винен чи не винен підсудний [2, с. 43]. На думку багатьох дослідників, введення у судову практику інституту присяжних покляло край так званому «інквізиційному правосуддю», тобто зробило судову владу практично незалежною від владної адміністрації. Впровадження змагальності під час судового засідання позитивно вплинуло на якість досудового слідства, а головне, було практично унеможливлено винесення неправосудних рішень, майже повністю знято мотивацію судової корупції [28, с. 273].

Науковці, які досліджують суд присяжних, припускають, що журі є абсолютно неупередженим. Представники обох сторін мають право задавати питання майбутнім членам журі та виразити недовіру будь-якому із кандидатів з тих або інших причин. Коли журі обрано, починається процес, в якому роль судді зводиться до здійснення обов'язків конферансьє. Суддя слідкує за тим, щоб все відбувалось рівно та коректно, контролює допустимість доказів, що надаються присяжним (наприклад, не дозволяє апелювати до кримінального минулого підсудного), пояснює журі, які саме статті закону мають відношення до даної справи. Іноді присяжним пропонується список питань, на які вони мають відповісти. Після останніх настанов судді присяжні видаляються в окреме приміщення для прийняття вироку. Засідання журі є таємним, хоча в деяких країнах їм згодом дозволено поділитись враженнями від нього [17, с. 6].

Отже, тоді як професійний суддя вирішує питання права (кваліфікація злочину, допустимість наданих доказів, застосування закону тощо), на присяжних засідателів покладається обов'язок встановлення факту. Це, як правило, відповідь на три запитання: чи мала місце подія злочину, чи вчинено цей злочин підсудним і чи заслуговує підсудний на пом'якшення відповідальності. За наявності

позитивної відповіді на два попередні питання, журі може прийняти рішення щодо пом'якшення відповідальності, що має наслідком відповідне зниження мінімального та максимального порогу покарання [21, с. 12-32].

У Російській Федерації вже більше 10 років діє інститут присяжних у кримінальному судочинстві. Проте російська модель не є класичною, а створена з поєднання дореволюційної, тобто 1864 р., і «вкраплень» з інших європейських систем. Головними особливостями російського суду присяжних є: право обрання підсудним форми судочинства, тобто він сам має обирати, чи судитиме його суд присяжних; відсутність поділу на свідків обвинувачення і захисту; вирок судді виголошується одразу після вердикту присяжних [6, с. 35]. Відповідно до вимог КПК РФ до суду викликаються 20 присяжних, з яких після відводів повинно залишитися не менш ніж 14 осіб. Шляхом жеребкування для участі в розгляді справи з них створюють колегію присяжних засідателів. Перші 12 вважаються комплектними і з їхнього складу обирають старшину, інші – запасні [26].

Численні наукові дослідження засвідчують, що існуючий в Росії симбіоз радянської системи правоохоронних органів і адаптованого до них судового процесу, принципів формування суддівського корпусу, проведення досудового слідства збільшують імовірність винесення неправосудних рішень [6, с. 34-39; 16, с. 51-53].

Стосовно перспектив суду присяжних в Україні, то відсутність даного інституту в чинному законодавстві є свідченням значного суспільного опору, яким було супроводжено його включення до Основного Закону України. Під час судової реформи 2010 р. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не вирішив долі суду присяжних, залишивши це питання для процесуального закону [18]. Більше того, обсяг нормативного регулювання даного питання суттєво скоротився в порівнянні із Законом України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 р. У Законі, який втратив чинність, питанню правового статусу присяжних були присвячені статті 68-72, якими визначалися: (а) загальний порядок формування списків присяжних; (б) вимоги до присяжних; (в) підстави і порядок звільнення від виконання обов'язків присяжного; (г) порядок залучення присяжних до виконання обов'язків у суді; (д) права присяжних та гарантії їх захисту. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» міститься лише одна стаття 63, присвячена даному питанню [19]. Відповідно до неї присяжними визнаються громадяни України, які у випадках, передбачених процесуальним законом, залучаються до здійснення правосуддя, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя. Отже, вже цей факт є непрямим свідченням ставлення законодавця до вказаного інституту. Дискусія щодо необ-

хідності запровадження суду присяжних відновила з початком реформування органів кримінальної юстиції.

Як науковці, так і практики висловлюють численні критичні зауваження щодо перспектив впровадження у вітчизняну систему судочинства суду присяжних. Однак існує достатня кількість аргументів і щодо запровадження суду присяжних в Україні. Розглянемо ці міркування більш докладно.

На захист існування присяжних в Україні стає той визнаний в світі факт, що виконання обов'язків присяжних підвищує соціальну активність громадян, сприяє появі особистої відповідальності за долю людини. Як обґрунтовано стверджує М. Оніщук, діяльність суду присяжних підвищить довіру до судової гілки влади серед народу [15], що є вельми актуальним для вітчизняної Феміди, індекс сприйняття якої є традиційно низьким [4]. Існує також думка, що цей інститут служить індикатором суспільного ставлення не лише до судової влади, а й до чинного законодавства і права у цілому, а тому участь народу у відправленні правосуддя є критерієм оцінки легітимності правової системи. З цієї точки зору суд присяжних виконує роль гарантії забезпечення принципу відкритості й прозорості судової влади. Ефект від участі у прийнятті рішення судом так званої соціальної думки має ще одну вагому особливість. Суддя, приймаючи рішення на основі внутрішнього переконання в резонансній справі, мимоволі відчуває, що його рішення може бути непопулярним в суспільстві. За наявності суду присяжних суддя, приймаючи рішення, зважає на думку суспільства [7].

Окрім підвищення довіри до суду, присяжні зміцнюють фундаментальну засаду судової влади – її незалежність. Відомий вітчизняний вчений О.Ф. Кістяківський, обговорюючи необхідність активної участі суспільства в утвердженні принципу незалежності і незмінності суддів, вказував: лише в тій державі дані принципи не позбавлені сенсу, де суспільство розвинуто настільки, що воно в змозі пильно слідкувати і робити критичний аналіз суддівської діяльності, обговорювати вирoki суддів і виносити сувору і справедливую критику їх помилкам і зловживанням. Присяжні, на думку О.Ф. Кістяківського, більш здатні, ніж судді, вникнути у фактичну сторону справи, оскільки суддя більше звертає увагу на деталі справи, коли він повинен викласти їх присяжним, ніж коли він робить це для самого себе [14, с. 14]. Дійсно, життєвий досвід колеги присяжних має вдало доповнити одну (навіть високопрофесійну) позицію судді, який за результатами багаторічної практики може стати жертвою професійної деформації. Окрім того, присяжні, на відміну від суддів, не є державними службовцями, а отже, є вільними від адміністративного, будь-якого службового, економічного і політичного тиску, що дозволяє їм бути неупере-

дженими і об'єктивними суддями у справі.

Як справедливо підкреслює заступник голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Станіслав Міщенко, громадянин повинен мати вибір: розглядатиме його справу професійний суддя чи суд присяжних. У будь-якому разі держава повинна забезпечити йому таку можливість, оскільки вона передбачена Конституцією України [23]. Отже, суд присяжних справляє суттєвий вплив на реалізацію ще одного фундаментального принципу судової влади – справедливості, виступаючи однією з гарантій його забезпечення.

Серед іншого дуже вагомим аргументом на користь суду присяжних служить той факт, що їх присутність збільшує змагальність під час судового розгляду справи і виключає обвинувальний ухил судді. Так, за статистикою англосаксонських країн, суд присяжних виносить від 15 до 20 % виправдувальних вироків, що є недосяжним для традиційних складів суду [1]. Практика впровадження інституту присяжних засвідчує, що обвинувачення стає більш детальним, системним, продуманим. Наприклад, у Російській Федерації значна кількість доказів, зібраних на досудовому слідстві, обґрунтовано виключались у ході попереднього слухання або судового розгляду як недопустимі або такі, що отримані з порушенням норм процесуального права. Типовими виявились такі порушення: нероз'яснення підозрюваному, обвинуваченому права не свідчити проти себе та своїх близьких; обвинуваченого не було ознайомлено з постановою про призначення експертизи, а також з її змістом тощо [6, с. 34-39; 16, с. 51-53]. Окрім того, у країнах, де слідча система має інквізиційний характер, кримінальний процес об'єктивно має обвинувальний ухил [5, с. 134]. Як наслідок, професійна свідомість судді (або внутрішнє переконання) під час оцінки доказів зміщується в бік підтримки обвинувачення. Лише присутність присяжних дозволить розділити внутрішнє переконання судді на професійне та людське, не створюючи загрози для нього порушити процесуальний закон. В особі журі присяжних, що складається з простих громадян, в суді завжди присутня суспільна думка, і судді, що виходить за рамки судової присяги, важко буде настояти на своєму.

У цьому контексті ще одним важливим аспектом діяльності суду присяжних є те, що підсудний, вина якого не доведена, звільняється з-під варті в залі суду. Це покладає на слідство обов'язок більш ретельно готувати докази, оскільки можливість направлення справи на додатковий розгляд відсутня. Якщо звернутись до практики Російської Федерації, то значно зменшився відсоток справ, направлених на додаткове розслідування [6, с. 34-39; 16, с. 51-53].

Введення суду присяжних, як вже вказувалося, має багато противників, які наводять такі аргументи. Основним є дорожнеча, складність та низька ефективність суду присяжних. На користь цього аргу-

менту наводиться досвід Англії, яка вважається родиною цього інституту. Там зараз відбувається переоцінка суду присяжних. Якщо у XIX ст. судом присяжним розглядалася більшість кримінальних і цивільних справ, нині ця частка складає лише 1 % від загальної кількості кримінальних справ. Це пов'язано насамперед з економічною доцільністю: вважається, що витрати, які несе британська юстиція, використовуючи суд присяжних, не покриваються тими вигодами і користю, які він приносить. Вказується, зокрема, на те, що участь присяжних засідателів в судовому процесі робить його необґрунтовано громіздким, складним, тривалим і коштовним; самі присяжні засідателі часто виконують свої обов'язки недобросовісно і є упередженими стосовно певних категорій справ [13, с. 141-142]. Окрім того, наводяться такі аргументи проти суду присяжних: 1) фахова некомпетентність присяжних, які не мають юридичної освіти, а отже, не зможуть розібратися у тонкощах складної справи; 2) значні можливості впливу на присяжних під час слухання справи за допомогою ЗМІ та інших неправових механізмів, що виключає гарантії безсторонності та об'єктивності; 3) винесення значної кількості виправдувальних вироків, а також непередбачувані вердикти, які засновані на несхваленні чинного законодавства або суспільних упередженнях (в англійському праві наводяться приклади виправдувальних вироків щодо автотранспортних злочинів і обвинувачувальних – щодо статевих і журналістських, а також явно завищені розміри компенсацій у злочинах проти власності); 4) небажання громадян витратити свій час на виконання обов'язків присяжних через їхній примусовий характер; 5) психологічні аспекти вирішенні присяжними питань у справі, коли в колегії присяжних знаходяться «сильні» особистості, які фактично і нав'язують свою думку іншим [3; 10, с. 18-25; 21, с. 12-32].

Ретельний аналіз усіх аргументів прихильників і противників суду присяжних, а також досвіду його функціонування в інших країнах, дозволяє дійти висновку про доцільність й необхідність запровадження цього інституту в Україні. Це потрібно насамперед для підвищення довіри до судової влади, зміцнення її незалежності й викорінення обвинувального ухилу. Необхідно лише детально визначити ту *модель суду присяжних*, яка має функціонувати в Україні.

Першочерговим є визначення підсудності справ, які розглядати-ме суд присяжних. Як справедливо зазначає відомий вітчизняний науковець С.Я. Фурса, при вирішенні питання щодо запровадження суду присяжних слід виробити відповідні критерії добору справ. До них, на думку вченого, слід віднести, по-перше, суму позову, з якої сплачуватиметься судовий збір, який визначатиметься з урахуванням участі у справі суду присяжних, наприклад, у справах, в яких вартість позову сягає більше 1000000 грн. Іншим критерієм участі у

справах суду присяжних має бути складність та важливість справи. Наприклад, питання «реприватизації» такого гіганта, як «Криворіжсталь», залежало від волі одного або декількох суддів. Важко уявити собі, під яким моральним тиском опинилися ці судді; а якби долю такого спору вирішували присяжні, то суддя або судді були б звільнені від значної частини морального тиску та відповідальності, хоча б за рахунок того, що її частину було б перекладено на присяжних [27, с. 15]. На нашу думку, яка підтверджується висновками інших вчених [22, с. 117], питання про суд присяжних у цивільному процесі на сьогодні є передчасним з огляду на процесуальні й організаційні складнощі його впровадження.

У кримінальному процесі таким критерієм могла б бути міра покарання і особа обвинуваченого (статті КК України, міра покарання яких передбачає можливість ув'язнення строком до 15 років або довічного ув'язнення, складні багатоепізодні справи, в яких обвинувачення складено за декількома статтями КК України (три і більше), а також резонансні кримінальні справи, у яких обвинувачуються колишні державні службовці, особи, які посідали найвищі державні посади, якщо міра покарання по інкримінуємим статтям КК України передбачає позбавлення волі строком від 5-7 років). Так, за участю суду присяжних могли б слухатися кримінальні справи по обвинуваченню екс-урядовців Ю. Луценка, Ю. Тимошенко, В. Іващенко та інших. Тим більше що і Ю. Луценко, і Ю. Тимошенко заявляли відповідні клопотання, посилаючись на норми ст. 127 Конституції України [11; 25].

Проект КПК України, розроблений Робочою групою з питань реформування кримінального судочинства при Президенті України, займає досить обмежену позицію з даного питання, передбачаючи дуже невелику кількість справ, підсудних суду присяжних. Пунктом 3 ст. 32 проекту кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних щодо всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд [20]. Незважаючи на те, що форма, обрана для суду присяжних авторами законопроекту, більше нагадує народних засідателів, ніж класичну лаву присяжних (яка має налічувати від 8 до 12 осіб), принциповим є саме рішення про узаконення цього інституту. Отже, лаву присяжних засідателів необхідно наблизити до вже апробованих в світі моделей.

Не меншу цікавість представляють і *процесуальні аспекти розгляду справ судом присяжних*. Чинним законодавством жодних правил не пе-

редбачено [9], винятком є лише проект КПК України (статті 377-385) [20]. Так, згідно зі ст. 377 проекту кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил Кодексу з певними особливостями. Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, судді і присяжні вирішують спільно. Важливо, що на етапі завершення досудового провадження обвинуваченому в обов'язковому порядку роз'яснюється його право на суд присяжних та сутність даного інституту.

Відбір присяжних здійснюється після відкриття судового засідання. Головуючий повідомляє присяжним, яке провадження підлягає розгляду, роз'яснює їм права та обов'язки, а також умови їх участі в судовому розгляді. Кожен із присяжних має право заявити про неможливість його участі у судовому розгляді, вказавши на причину цього, та заявити собі самовідвід. Головуючий з'ясовує, чи немає передбачених у законі підстав, які перешкоджають залученню громадянина в якості присяжного або є підставою для звільнення головуючим окремих присяжних від виконання їх обов'язків, а так само для звільнення присяжних від виконання їх обов'язків за їх усними чи письмовими заявами. Для з'ясування обставин, що можуть перешкоджати участі присяжного в судовому розгляді, прокурор, потерпілий, обвинувачений з дозволу головуючого можуть задавати присяжним відповідні запитання. Кожному з присяжних, який з'явився, учасники судового розгляду можуть заявити відвід.

Наслідуючи досвід країн Європи, процесуальний закон буде передбачати інститут запасних присяжних, які під час судового засідання постійно перебуватимуть на відведених їм місцях і до ухвалення вироку можуть бути включені до складу основних присяжних у разі неможливості кого-небудь з основних присяжних продовжувати участь у судовому розгляді. Присяжні, як і в країнах Європи, будуть приводитися до присяги суддею.

Досить важливою є регламентація прав і обов'язків присяжних. Так, присяжний матиме право: (1) брати участь у дослідженні всіх відомостей та доказів у судовому засіданні; (2) з дозволу головуючого задавати запитання обвинуваченому, потерпілому, свідкам, експертам, іншим особам, які допитуються; (3) просити головуючого роз'яснити норми закону, що підлягають застосуванню при вирішенні питань, юридичні терміни і поняття, зміст оголошених у судовому засіданні документів, ознаки злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа. Присяжний буде зобов'язаний: 1) правдиво відповісти на запитання головуючого і учасників судового розгляду щодо можливих перешкод, передбачених законом, для його участі в судовому розгляді, його стосунків з особами, які беруть участь у кримінальному провадженні, що підлягає розгляду, та поінформованості про його об-

ставини, а також на вимогу головуючого подати необхідну інформацію про себе; 2) додержуватись порядку в судовому засіданні і підкорятись розпорядженням головуючого; 3) не відлучатись із залу судового засідання під час судового розгляду; 4) не спілкуватися без дозволу головуючого з особами, що не входять до складу суду, стосовно кримінального провадження; 5) не збирати відомості, що стосуються кримінального провадження, поза судовим засіданням; 6) не розголошувати відомості кримінального провадження, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Також проектом передбачені випадки усунення присяжного від виконання його обов'язків. Це відбуватиметься у таких випадках: 1) у разі невиконання присяжним обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 380 цього Кодексу; 2) при наявності обґрунтованих підстав вважати, що присяжний у результаті незаконного впливу втратив неупередженість, необхідну для вирішення питань кримінального провадження у відповідності з законом. Присяжний може бути усунутий від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження за ініціативою головуючого рішенням більшості від складу суду присяжних, яке приймається в нарадчій кімнаті та оформлюється мотивованою ухвалою.

До недоліків проекту можна віднести такі. По-перше, наразі ані законодавством про судоустрій, ані проектом КПК України не передбачено, що присяжні на час судового розгляду мають права, аналогічні судді, наслідком чого є поширення на них усіх статутних гарантій судді. З метою недопустимості незаконного впливу на присяжних вказується лише, що прокурору, обвинуваченому, потерпілому та іншим учасникам судового розгляду протягом усього судового розгляду забороняється спілкуватись із присяжними. Цього виявляється замало для забезпечення незалежності присяжних. Окрім того, дуже серйозним недоліком проекту є порядок вирішення питань в суді присяжних. Так, передбачено, що нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені статтею 362 проектом КПК України, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім. Ніхто із складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, за винятком випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується голосуванням. Отже, проектом узаконюється існуючий нині порядок вирішення справи колегією судді й народних засідателів. Це зводить нанівець саму ідею введення суду

присяжних, принциповою відмінністю якого від суду шеффенів є спеціальний порядок вирішення питань по справ, коли присяжні вирішують питання факту, а суддя – права.

Висновки. Суд присяжних є традиційним інститутом англосаксонського права і важливим атрибутом сучасної демократії. Народне представництво в суді присяжних ґрунтується на принципі народного суверенітету й належності влади народу і виконує декілька процесуальних функцій: а) забезпечення легітимності судових рішень шляхом привнесення в судовий процес суспільної свідомості; б) громадський контроль за судом; в) підсилення принципів змагальності, справедливості, прозорості й незалежності судової влади; г) викорінення «обвинувального» ухилу суду.

Суд присяжних в Україні має запроваджуватися на таких умовах. По-перше, необхідно чітко визначити категорії кримінальних справ, підсудних цьому суду. Критеріями добору відповідних справ мають служити міра покарання і особа обвинуваченого (статті КК України, міра покарання яких передбачає можливість ув'язнення строком до 15 років або довічного ув'язнення, складні багатоепізодні справи, в яких обвинувачення складено за декількома статтями КК України (три і більше), а також резонансні кримінальні справи, у яких обвинувачуються колишні державні службовці, особи, які посідали найвищі державні посади, якщо міра покарання по інкримінованим статтям КК України передбачає позбавлення волі строком від 5-7 років). По-друге, суд присяжних має бути правом обвинуваченого, який має обирати між ним і колегією професійних суддів. По-третє, справи, підсудні суду присяжних, мають розглядати по першій інстанції апеляційні суди, оскільки їх посадовий склад є більш фаховим і саме ці суди мають досвід добору народних засідателів й роботи з ними, що полегшить впровадження суду присяжних у вітчизняну практику. Окрім того, апеляційні суди мають менше службове навантаження, ніж суди місцеві, що забезпечить більш ретельний і об'єктивний розгляд відповідних справ. По-четверте, усі процесуальні аспекти розгляду справи за участю присяжних засідателів мають бути ретельно визначені процесуальним законом, а вимоги до присяжних, загальні умови залучення громадян до виконання обов'язків присяжних і порядок складання їх списків – законодавством про судоустрій. По-п'яте, вироки суду присяжних мають оскаржуватися виключно в касаційному порядку, оскільки повторний перегляд даної категорії справ ще одним судом присяжних не є доцільним і не відповідає світовій практиці та засадам судочинства.

Бібліографічні посилання

1. *Futey Bohdan A.* Role of jury in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kyivpost.com/news/opinion/op_ed/detail/105737/.
2. *Боботов С.В., Чистяков Н.Ф.* Суд присяжных. История и современность. – М., 1992.
3. *Дмитриченко С.* Навіщо нам суд присяжних? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/dig2083.htm>.

4. За даними компанії TNS в Україні станом на початок 2011р., судам довіряють близько 14 % населення // Суспільство недовіри. Соціологи фіксують загальне зниження довіри українців до влади: результати соціологічного опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://parlament.org.ua/upload/docs/Omnibus_2_2011.pdf.
5. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі: Наук.-практ. посіб. – К., 2002.
6. Кебеков Т. Рассмотрение уголовных дел в участием присяжных заседателей // Российский судья. – 2005. – № 5. – С. 34-39.
7. Козлов Д. Судді права і судді факту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1621>.
8. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
9. Кримінально-процесуальний кодекс України // ВВР УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
10. Куцин М.М. Суд присяжних: законодавче закріплення і проблеми впровадження у кримінальне судочинство України // Адвокат. – 2006. – № 2. – С. 18-25.
11. Луценко просит для себя суд присяжных [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.zn.ua/articles/81055>.
12. Маляренко В.Т. Реформування кримінально процесу України в контексті європейських стандартів: Теорія, історія, практика: Монограф. – К., 2004.
13. Михайлов А.М. Судебная власть в правовой системе Англии. – М., 2009.
14. Нечитайло О. Соціально-правова природа інституту присяжних у наукових поглядах професора О.Ф. Кістяківського // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2008. – № 79. – С. 13-15.
15. Оніщук М. Суд присяжних підвищить довіру до правосуддя в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/archive/news/20110920/630/630.html?id=24334366>.
16. Паиков В.И., Кенф Н.Г. Особенности рассмотрения и разрешения правовых вопросов в суде присяжных // Российская юстиция. – 2006. – № 8. – С. 51-53.
17. Петрухин И. Суд присяжных: проблемы и перспективы // Государство и право. – 2001. – № 3. – С. 6.
18. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453–VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1. – С. 7. – Ст. 1900.
19. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3018-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 10. – Ст. 441.
20. Проект Кримінального процесуального кодексу України, підготовлений Робочою групою з питань реформування кримінального судочинства при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/3518.html>.
21. Русанова І.О. Суд присяжних в Україні: проблеми становлення і розвитку: Монографія. – Х., 2005.
22. Сердюк В.О. Участь народу у здійсненні правосуддя в контексті реалізації судово-правової реформи в Україні // Держава і право. – Вип. 28. – С. 114-119.
23. Кириєнко О. Станіслав Міщенко: Інтерв'ю // Закон і бізнес. – 2011. – № 23 (1010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/3331-prezumciya_vidprovidalnosti.html.
24. Суд шеффенов // Юридический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/18568>.
25. Тимошенко вимагає, щоб її судив суд присяжних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/politics/timoshenko-vimagae-schob-ii-sudiv-sud-prisyazhnih.htm>.
26. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 № 174-ФЗ // Собрание законодательства РФ. – 2001. – № 52 (ч. I). – Ст. 4921.
27. Фурса С.Я. Інститут присяжних у цивільному процесі та Конституції України // Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. Цивільний процес: Проблеми та перспективи. – К., 2006.
28. Чебышев-Дмитриев А.И. Русское уголовное судопроизводство по судебным уставам 20 ноября 1864 года. – СПб., 1869.
29. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – Т. 1.